

Список використаних джерел

1. *Бобровицька С. В.* Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / С. В. Бобровицька, О. В. Гилюн, Г. А. Мухіна. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua>.
2. *Гебос А. И.* Психологические условия формирования положительной мотивации к учебе [Электронный ресурс] / А. И. Гебос // Воспитание, обучение, психическое... – Режим доступа : <https://www.google.com.ua>.
3. *Гилюн О. В.* Освітні мотивації студентської молоді / О. В. Гилюн // Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альманах / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара ; Центр соц.-політ. дослідж. – 2012. – № 1 (81). – С. 102-104.
4. *Занюк С. С.* Психологія мотивації : навч. посіб. / С. С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
5. *Ильин Е. П.* Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
6. *Лапшева О. И.* Социологический портрет выпускника экономического факультета МГУ / О. И. Лапшева, Н. Д. Сорокина, А. Ш. Ходжаев // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 6. Экономика. – 2003. – № 3. – С. 102-111.
7. *Легецька Л. О.* Зміни ціннісних орієнтацій студентів / Л. О. Легецька // Сталій розвиток у соціальному вимірі: глобальним проблемам – локальні рішення : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 2 листопада 2011 р.). – Чернігів : Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 304 с.
8. *Легецька Л. О.* Соціологічний портрет студента Чернігівського державного технологічного університету / Л. О. Легецька // Сіверянський літопис. – 2006. – № 6. – С. 93-96.
9. *Лисовский В. Т.* Динамика социальных изменений / В. Т. Лисовский // Социс. – 2003. – № 7. – С. 52.
10. *Маркова А. К.* Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
11. *Михайличенко В. Є.* Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів / В. Є. Михайличенко, В. В. Полянська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 17 (70). – С. 320-327.
12. *Прокопчук І.* Життєві стратегії студентів НАУ: крізь призму соціології / І. Прокопчук // Віче. – 2009. – № 19 (256). – С. 21-24.
13. *Черняк Н. О.* Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. О. Черняк. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua>.
14. *Якобсон П. М.* Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. – М. : А.С.К., 2001. – 64 с.

УДК 378

В.М. Федоренко, канд. соціол. наук, доцент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

УНІВЕРСИТЕТ СЬОГОДНІ Й ЗАВТРА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто актуальні соціологічні проблеми університетської освіти. Підкреслено, що сучасний університет повинен формувати творчу особистість, а також навчати, вчити навчати, досліджувати, вчити досліджувати.

Ключові слова: університет, функції університету, диверсифікація освіти, спеціалізація, система освіти.

Рассмотрено актуальные социологические проблемы университетского образования. Подчеркнуто, что современный университет должен формировать творческую личность, а также обучать, учить обучать, исследовать, учить исследовать.

Ключевые слова: университет, функции университета, диверсификация образования, специализация, система образования.

The author tackles current sociological problems of university education. The article emphasizes that the modern university has to educate a creative personality; also teach, learn and research.

Key words: university, university functions, diversification of education, specialization, educational system.

Роздуми про університет майбутнього, визначення завдання університету є першим кроком на шляху до його створення. Місію університету можна загалом викласти в такий спосіб: навчати, вчити навчати, досліджувати, вчити досліджувати. Велич людини (і університету в його оптимальному вигляді) полягає в тому, щоб своєю сьогоdnішньою діяльністю визначати орієнтири на день завтрашній.

За словами А. Тоффлера, будь-яке суспільство зіштовхується не тільки з варіантами ймовірного майбутнього, але також з різновидами можливого майбутнього і з конфліктом навколо альтернатив кращого майбутнього [4].

Наш час характеризується величезним прискоренням у всіх сферах і, як наслідок, недовговічністю. Це нагадує втрату тепла при конвекції: частинки середовища перебувають у русі доти, поки не встановиться рівновага, причому між фазами навіть немає тривалого контакту. Дитина, що народилася у наші дні, через чотирнадцять років буде жити у світі, в якому обсяг накопичених знань у чотири рази перевищить сьогоdnішній рівень. Коли їй буде п'ятдесят років, обсяг знань збільшиться у тридцять два рази в порівнянні з вихідним рівнем.

Якщо так і надалі будуть виглядати загальні риси передбачуваного майбутнього і можливі відповіді людини на виклик сучасності, то яка тут роль освіти й університету? Якщо зайнятися цією проблемою прямо зараз, то ми зможемо забезпечити нашим дітям більш справедливе, більш спокійне, словом, цивілізованіше життя. Для виконання цього величезного завдання університет повинен мати у своєму розпорядженні добре підготовлених людей. Крім залучення і відповідного закріплення на місцях (за допомогою структур, належним чином оцінюючих якість праці) тих, хто виконує виключно педагогічні й дослідницькі функції, сучасному університету не обійтися без гнучких договірних механізмів, що дозволяють співробітничати з людьми, які займають визначне положення в різних галузях знання і професійної діяльності (літераторами, артистами, підприємцями, політиками і т. д.).

Необхідно забезпечити усім учням однакові умови. Кожен випускник школи повинен мати можливість вступити до вищого навчального закладу, але продовжити навчання вистачить витримки й уміння лише самим старанним та обдарованим (нині такі гарантії мають тільки заможні особи, що є прикладом нетерпимої дискримінації у галузі освіти). Інші без якого-небудь збитку для свого людського достоїнства зможуть пройти інші курси підготовки й бути корисними суспільству в інших сферах.

Закриті професійні структури, що характеризуються суворою ієрархією і корпоративністю, повинні врешті-решт відкривати «свої двері». Неважливо, де перебуває людина, важливо, що вона із себе представляє. Буде здійснений перехід від університету, що навчає професіям, до університету, який готує дослідників. Аудіовізуальні засоби стануть серйозною педагогічною підмогою на першому етапі. Навчання на всіх курсах, включаючи підготовчі, повинно зосередитися в університетських коледжах. Значно розшириться вибір освітніх можливостей. Основною характеристикою вищої освіти в конкретних сферах стануть диверсифікація і спеціалізація. У межах подібної структури

кожен університет повинен пропонувати відповідно до своїх регіональних особливостей різноманітний набір дисциплін.

Комп'ютери визначають рівень підготовки абітурієнтів і запропонують їм заняття, що відповідають їхнім прагненням. Але викладач не зникне. Він буде, як і раніше, виконувати роль наставника, який направляє й стимулює учнів. Сьогодні можна стверджувати, що збільшення числа студентів вимагає індивідуалізації уваги до учня з боку викладача через використання технічних засобів навчання, спрямованих на забезпечення загальної підготовки. Сучасні технології уже сьогодні дозволяють кожному учневі мати персональний зв'язок з автоматизованими засобами навчання.

Залежно від дослідницьких завдань діяльність центрів варто будувати таким чином, щоб вона дозволяла найбільш ефективно використати науковий потенціал у роботі над проектами. Те ж саме стосується до обладнання і засобів праці: вони не повинні бути виключною власністю власника, а служити тому, хто може використати їх із найбільшою віддачею. Жорсткі схеми поступляться місцем більш гнучким і мобільним структурам, що забезпечують застосування найбільш адекватних засобів для досягнення поставлених цілей.

Прогресуюча спеціалізація небезпечна, і немає необхідності зупинятися на цій широко обговорюваній темі. Варто провести лише чітку межу між культурою і наукою, між поширенням культурних елементів і елементів вищої освіти. Будь-який громадянин має й буде мати право на володіння певним рівнем культури, однак це не має на увазі високого рівня спеціалізації. Завдання університетів (у межах широкого спектра своєї діяльності) – забезпечити можливість синтезу прискореного технологічного розвитку з одночасним культурним удосконалюванням.

Навчанням на вищому рівні в силу його спеціалізованого, професійного характеру повинні бути охоплені найбільш здібні молоді люди незалежно від їхнього майнового стану. При цьому необхідно враховувати суспільні потреби й реальне покликання. Культура ж, навпаки, є надбанням кожного громадянина й не повинна ніяким чином обмежуватися.

Шлях до висот культури повинен бути відкритий для всіх. Але не можна допускати зниження рівня й викривлення функцій університету. Фундаментальне завдання університету – сприяти широкому поширенню культури в масштабах країни за допомогою своїх адміністративних і навчальних одиниць, викладачів, за допомогою участі в розробленні культурних програм і проведенні культурних заходів. Потрібно не просто роздавати звання й дипломи, а за допомогою усіх наявних економічних і технічних засобів домагатися, щоб людина сьогоднішнього й завтрашнього дня була здатна абстрагуватися – завдяки музиці, знанням, образотворчим мистецтвам, книгам – від тягара цивілізації, яку вона не може ні зрозуміти, ні пізнати через її запаморочливий темп. Тільки недосягне, як це не парадоксально, стає істинною, заповітною метою людини, тому що справжня цивілізація дозволить їй скинути із себе численні пута. І тут знову ж багато чого можуть зробити університети. Вони повинні стати маяками, що направляють у межах своєї компетенції рух до високих цілей.

Техніка корисна й необхідна, якщо вона підвладна людині. В останні роки вона дозволила глибоко проникнути в різні аспекти дійсності, надбати багато знань. Науководослідним інститутам і центрам для розповсюдження знань потрібно усе більш дороге

устаткування, використання якого вимагає високого ступеня спеціалізації, що спричинить координацію спільних зусиль.

Сьогодні всі сучасні держави мають у своєму розпорядженні складні механізми оцінювання економічних здобутків. Але як зазначає А. Тоффлер, «у той же час у нас немає систем, що дозволяють виміряти й оцінити стан здоров'я суспільства як досить відмінного від економіки показника. У нас немає еталона необхідної якості й систематизованих критеріїв, що розкривають ступінь об'єднання або роз'єднання людей, ступінь ефективності освіти, рівень розвитку мистецтва, музики й літератури, виховання патріотизму, шляхетності й доброзичливості. Здійснення цих цілей означало б великий крок у справі гуманізації планування, що є першою основною фазою стратегії соціальної футурології... Зростаюче усвідомлення стихійності процесів, що відбуваються в суспільстві, змушує багатьох зневірятися в науці» [2].

Таке бачення майбутнього людини згідно з прогнозами футурологів приведе до освоєння глибин моря, до контролю над кліматом і т. д. Однак у багатьох аспектах біології і пов'язаної з нею техніки настає межа. Письменники-фантасти показали, що в деяких сферах вимисел явно перевершив науку. Природа встановлює свої власні межі, за які неможливо вийти. Існують біологічні границі, абсолютні цифри. Поряд із широкими можливостями наших днів людина усвідомлює чималі обмеження.

Осмислення й вирішення глобальних проблем вимагає максимального співробітництва. Це саме ті галузі, якими в силу їхньої природи можуть успішно зайнятися університети. Тому важливо прагнути до того, щоб університети відігравали якомога більш вагомую роль у національному й міжнародному розвитку. В останньому випадку мова йде про угоди з урядами, відомствами й університетами інших країн.

Концепція глобального розвитку, що складається, включає, зокрема, такі елементи, як університет, стратегія міжнародного співробітництва, напрямки дій. І все це потрібно буде осмислювати, підтримувати, просувати. Звідси впливає питання типу розвитку, до якого ми прагнемо, тому що саме напрямок повинен обумовлювати інші грані процесу.

Різні погляди на розвиток у силу свого різноманіття утрудняють проведення дискусії про функції університету в межах глобального масштабу цього процесу, що характеризується надзвичайною різноманітністю, однак для цього можна вибрати основні аспекти розвитку, у яких відбувається збіг оцінок. Прикладом такого збігу, який дозволяє кожній країні вибрати те, що їй найбільше підходить, є вимога встановлення нового міжнародного порядку – економічного, освітнього, наукового й інформаційного.

Звичайно, у прагненні знайти точки опори не можна випускати з уваги основоположні елементи, інакше університет перетвориться в пересічне відомство, що роздає звання еліті й готує фахівців-професіоналів замість того, щоб відігравати настільки належну йому роль орієнтира, генератора й подвижника культури.

Даремно намагатися позбавити університети центрального місця в національних дослідженнях. Наукові центри, приватна ініціатива і т. д. можуть лише сприяти зусиллям університетів, але саме в останніх виробляється й поширюється більша частина знання, і саме тому ніколи не слід ставити завдання професійної підготовки кадрів вище завдання нагромадження знань. Особливо сьогодні, коли знання слугує основою будь-якої влади.

Університет є джерелом культури і талантів. Якщо перетворити його виключно в центр професійної підготовки, у фабрику звань, то впадуть його основи, розвалиться, втративши зв'язок, вся структура, тому що відбудеться змішання навчання й виховання, інформування й формування. Ця аномалія має місце через неправильне розуміння слова «культура», тому що програма з кожного предмета повинна передбачати всебічний розвиток учня. Вибираючи між інформацією і знанням, ми повинні за всяку ціну прагнути до знання, тому що саме воно веде до культури, підтримка якої – основна місія університету. Інакше університет стане виключно «навчальною організацією».

Загальна й базова професійна підготовка — ось що повинен давати студентам університет, ось чого можна від нього вимагати. Університет повинен бути не вочиною певних суспільних класів, а поприщем для розвитку інтелектуальних здібностей. Причому поприщем, орієнтованим не на професійне навчання, а скоріше на ефективну підготовку. Серйозною небезпекою сьогодні є прагнення деяких студентів одержати звання, а не освіти, навички. В аудиторіях повинні сидіти не глядачі, а зацікавлені у процесі навчання. Тільки тоді університет перетвориться у справді інтелектуальний центр.

Якщо ми звернемося до міжнародної практики, то й тут є одне питання, що вимагає однозначної відповіді: новому міжнародному порядку, якщо ми прагнемо до його встановлення, неможливо сприяти без спільних зусиль на захист основних принципів університету.

Чи можна насправді говорити про нову концепцію розвитку, спрямовану на добробут кожної людини, через недостатність одних тільки матеріальних благ, про чільну роль освіти, науки й культури без звернення до університету нового типу? На нашу думку, необхідні уява і ясність розуму, інакше не з'єднаєш минуле й сьогодення з вимогами майбутнього.

Університет не повинен займатися невластивими йому питаннями, але він не зможе виконати свою найвищу місію, якщо не буде мати у своєму розпорядженні необхідні умови. Якщо найбільш важливим – єдиним дійсно важливим – розвитком є «людський» розвиток, то найважливішою діяльністю буде, на нашу думку, поширення університетської освіти на найширші верстви населення. І нехай тоді кожний вирішує для себе, коли йому зайнятися навчанням і яким воно повинно бути. Тому що в такий спосіб множитиметься головне багатство країни – її людський потенціал, сповільнюється скоростигле залучення молоді у трудову діяльність. Той, кого навчають, виходячи з досягнутих успіхів в освоєнні дисциплін, які він сам вибрав, може чітко визначити для себе свої потенціальні здібності, зробити самовідбір без втручання «сторонніх механізмів» – кращих або гірших, але завжди спірних для того, кого навчають. Тому що загальні знання дають можливість освоїти нові спеціальності за допомогою курсів різної тривалості після завершення загальної підготовки; тому що саме такий підхід допомагає уникнути розчарувань, пов'язаних із влаштуванням на роботу.

Сьогодні ми маємо на меті всебічне формування молодої людини. Таке фундаментальне питання припускає відповідність університетської моделі нинішнім тенденціям, а не застарілим або явно застаріваючим підходам. Для цього треба бути переконаним у тому, що місія університету полягає не тільки у «виробництві фахівців», але, насамперед, у пріоритетному сприянні підвищенню культурного рівня нації, вихованню людей, озброєних знаннями. Такі люди зможуть швидко здобувати спеціальність і проходити

періодичну перепідготовку для підтримки своїх навичок на рівні вимог дня, за необхідності у короткий період часу змінювати професію відповідно до динаміки подій і характеристик кожної країни. Але не тільки це: мова йде про людей, які усвідомлюють те, що людська діяльність є щось набагато більш широке, ніж праця, які вміють розпорядитися вільним часом (його обсяг буде постійно зростати, тому що для багатьох рутинних робіт заміна людини машиною неминуча) і «вдихати на повні груди повітря прогресу», що характеризується іншими, не тільки економічними показниками, що переважали донині й виявилися недостатніми.

Байдужність молоді значною мірою обумовлена тим, що сьогоднішній світ здається їм багато в чому ворожим і безнадійно поганим, тим, що вони почувають себе глядачами спектаклю, який, можливо, торкнеться їх у більшому чи меншому ступені, але пройде без участі їх самих і тих, хто живе поруч із ними. Щоб на зміну цьому замішанню й занепаду духу прийшла діяльна участь у побудові свого власного майбутнього, потрібно відкрити нові обрії, наповнити життя новим змістом. Потрібна концепція розвитку, орієнтована на добробут людини, на турботу про екологію, на повагу суверенітету й прав кожної людини, що дозволило б їй уникнути почуття безсилля й знеособлювання, потрібна модель розвитку, що відповідає характеристикам кожної країни, її культурній самобутності, спрямована на вирішення найбільш гострих проблем, але не втрачання з поля зору основних принципів, від яких залежить в остаточному підсумку справжній суверенітет і незалежність на національному й особистому рівні.

Все сказане вище становить основу, яку повинен створити університет згідно з вимогами часу. Сучасний університет, здатний реально сприяти подальшому діалогу між Сходом і Заходом, уміє не тільки зберігати, але й помножувати культурне надбання всіх народів, виховує громадян, готових служити своєму народу, виконувати конкретні соціальні функції і разом з тим критично оцінювати й удосконалювати свої власні можливості. Тільки в такий спосіб, на нашу думку, можна створити університетський світ, дійсно взаємопов'язаний із суспільним середовищем.

Опоненти заперечать і скажуть, що для університету такого роду немає засобів, немає ресурсів. Але саме він повинен підняти свій голос, довести, що це не так, заявити що в нас ще є час для того, щоб повернути нинішні сподівання в реальність.

Серед завдань, що постають перед університетами, перед викладачами й студентами, першорядною є сприяння росту порозуміння, терпимості, взаємоповаги й соціальної справедливості, бо від цього залежить майбутнє суспільства.

Якщо головна роль університету – не тільки передбачати майбутнє, але, насамперед, сприяти його формуванню, то люди науки не можуть залишатися осторонь від цього процесу. Вони повинні залучати до нього інших людей, чесно й переконано виконуючи свій обов'язок, які вірять, що завтрашній день міг би стати світліше, радісніше, спокійніше, якби ми вже тепер діяли вдумливо й обачно, погоджуючи свої вчинки зі знаннями.

У самій основі університету, як і у самій основі науки, закладена ідея скрупульозності й поваги, необхідних при розгляді проблем, що стосуються самої людини. Тому не можна сподіватися на те, що голос університету «зазвучить уже завтра, перебиваючи всі інші голоси». Але не потрібно думати, що голос цей не знайде достатньої сили, тому що університет – це щось більше, ніж центр, де здійснюється передача наукових знань і

практичне навчання технічним навичкам. Це центр, де вдало або менше вдало, залежно від обставин, формується майбутній викладач, де народжується майбутній дослідник, наділений здатністю вільного критичного аналізу дійсності. Це навчальний центр вищого рівня, де присвоюються відповідні цьому рівню звання.

Сьогодні багато хто прагне звузити роль університету до так званого академічного стандарту. Важливо розуміти, що ми змушені йти складними шляхами, переборювати великі перешкоди, щоб наблизитися до наших цілей. Ефективне керівництво, чітке знання цілей є обов'язковою умовою авторитету. Університет знайде своє обличчя, а це більше, ніж просто триматися на поверхні, якщо він зможе стати вмістищем різноманітного, самобутнього, тому що вище призначення університету в поєднанні множинності в урівноваженості, у здатності до синтезу, до перетворення складного в досяжне, у популяризації спеціальних знань, у відкритті обріїв перед тими, хто занадто заглибився у себе, будь то сфера природничих або гуманітарних наук.

Зміни в суспільстві прийняли необоротний характер. Університет теж повинен змінитися, по-перше, щоб пристосуватися до змін, що вже здійснилися у суспільстві і, по-друге, щоб йти попереду, а не відставати від нових невідкладних перетворень. Суспільство перейшло від аграрного стану (слабкі комунікації, домінування сільськогосподарського виробництва, ієрархічність) до індустріального (урбанізація, антиієрархічність, критичне мислення, демократія, розвинені комунікації), від переважно гуманітарної культури (класична, традиційна, статична, культура меншин, письмова або усна, з недостатчею джерел) до науково-технічної (масова культура, культура образу, культура змін, культура скоріше сьогодення, чим минулого, з наявністю численних джерел, що веде до встановлення менш жорстких зв'язків між академічними ступенями і виконуваною роботою).

Із усього сказаного випливає, що головне завдання, поставлене самим часом, полягає у розвитку неминущої місії університету – досліджувати і вчити досліджувати, навчати і вчити навчати, створювати культуру, науку, техніку й поширювати їх. І все це – в ім'я слугувати суспільству, в ім'я виховання людини. Саме в цьому є найвищий сенс діяльності університету.

Університет повинен бути стійким до змін політичної й ідеологічної орієнтації (у плюралістичному суспільстві – явище нормальне і плідне), оскільки містить у собі потенціал аналітичного й критичного осмислення дійсності. З іншого боку, неможливо уявити його осторонь від основних рухів, що визначають суспільні потреби, на здійснення яких повинні бути спрямовані всі зусилля. На противагу концепції університету як академічної структури, де не «відчутні вимоги часу», необхідно підкреслити його роль і соціальну відповідальність у процесі змін, що визначають в основних рисах нашої сучасної нашої епохи.

Університет як суспільний інститут був славний саме тим, що вмів відгукуватися на потреби суспільства, яке його підтримувало. І всі ми знаємо про занепад, який йому довелося пережити, коли його цілі й методи, що йдуть коріннями в попередні епохи, перестали відповідати завданням нового часу.

Отже, необхідно переборювати традиційні схеми, що заважають новаторству, стримуючи зусилля, спрямовані на досягнення кращих результатів. Одного оновлення методів навчання й систем організації недостатньо. Усередині університету і за його межами необхідно змінити жорсткі концептуальні рамки, які колись сприяли науковому

пошуку й успішному функціонуванню всієї системи, а нині перетворилися в непереборну перешкоду на шляху нових реальностей. Недостатньо вже звертатися до звичних показників зайнятості, тривалості робочого дня, доходу на душу населення або ВВП, начебто немає інших змінних, вироблених свідомістю й устремліннями наших сучасників для виміру реального добробуту суспільства. На тлі безробіття, що тяжким тягарем лежить на мільйонах родин і поглинаючим зусилля керівників усіх держав не можна ставити під сумнів важливість категорії «праця» у контексті досягнення соціального добробуту. Не можна також ігнорувати необхідність змін у сфері професійної підготовки й технічного забезпечення. Адже значною мірою безробіття виникає внаслідок масової заміни людини машиною в галузях, що не вимагають кваліфікованої праці. Через поспішне впровадження або погане планування, через відсутність турботи про людину, через прагнення одержати в першу чергу економічну вигоду радісне й, крім того, неминуче явище перетворюється в джерело безробіття й соціальних безладів.

Нинішня система освіти, як і раніше, відповідальна за базову й спеціалізовану підготовку до праці, не може не зважати на нові потреби, пов'язані з вільним часом, з орієнтацією громадян на плідне проведення дозвілля. На наших очах, таким чином, формується нове співвідношення роботи й вільного часу. Тепер робота не обов'язково слідує за навчанням, а перетинається з ним.

Розширення системи вищої освіти неминуче, але воно не повинне виливатися лише в кількісному рості навчальних закладів і кафедр. Необхідно піклуватися насамперед про широкий вибір спеціальностей, про диверсифікацію освіти, що забезпечує відповідність попиту та пропозиції.

Підсумовуючи все сказане вище, можна зробити такі висновки:

1. Головне завдання освіти полягає в підготовці людей, вихованні громадян, які розуміють свою культуру й здійснюють вплив на її розвиток.

2. Так само освіта повинна озброювати людину інструментами, які дозволили б їй ефективно брати участь у виконанні загального завдання, виходячи зі здібностей кожного й потреб усіх.

3. Університет, який нам потрібний, повинен прагнути розвинути у кожної людини здатність мислити, усвідомлення особистої відповідальності перед суспільством, у якому він живе і якому служить.

Список використаних джерел

1. *Образование в современном мире: состояние и тенденции развития.* – М., 2006.
2. *Тоффлер Э. Третья волна = The Third Wave, 1980 / Э. Тоффлер.* – М. : АСТ, 2010. – 764 с.
3. *Филиппов Ф. Р. Социология образования / Ф. Р. Филиппов.* – М., 1990.
4. *The Third Wave.* – N.Y., 1980.